

(مقاله پژوهشی)

تأثیر حضور زنان در هیئت‌مدیره بر ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران

نازنین بشیری‌منش^۱، سید حسام وقفی^{۲*}

چکیده

زنان نقش شایان‌ذکری در کسب موفقیت در زمینه‌های اقتصادی دارند که به ایجاد ارزش‌آفرینی و افزایش سطح رفاه افراد در جامعه منجر می‌شود. آنان در مقوله روابط اجتماعی دقت نظر بیشتری دارند و بر انجام‌دادن صحیح وظایف محوله و پیروی از قوانین حاکم اهتمام بیشتری می‌ورزند؛ بنابراین، حضور زنان در هیئت‌مدیره شرکت‌ها می‌تواند مفید واقع شود. در این پژوهش، به بررسی نقش حضور زنان در هیئت‌مدیره بر کیفیت اطلاعات صورت‌های مالی پرداخته می‌شود. جامعه آماری پژوهش شامل اطلاعات مالی ۱۲۵ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ است. در این پژوهش، متغیر مستقل، تعداد زن در ترکیب هیئت‌مدیره و متغیر وابسته متغیرهای مرتبط با کیفیت اطلاعات (بیان صادقانه، به‌موقع بودن و قابلیت مقایسه) هستند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، که از روش رگرسیون استفاده شد، نشان می‌دهد که وجود زن در ساختار مدیریت شرکت‌های بورسی موجب افزایش کیفیت اطلاعات شرکت شده است. بدین شکل که حضور زنان بین اعضای هیئت‌مدیره، که تنوع جنسیتی اعضای هیئت‌مدیره است، تأثیر مستقیم و معناداری بر بیان صادقانه گزارش‌های مالی و به‌موقع بودن گزارش‌های مالی دارد و همچنین باعث افزایش قابلیت مقایسه صورت‌های مالی می‌شود.

کلیدواژگان

به‌موقع بودن، بیان صادقانه، زنان هیئت‌مدیره، قابلیت مقایسه.

bashirimanesh@gmail.com

Vaghfi2020@gmail.com

۱. استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران

۲. استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران (نویسنده مسئول)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۶، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۴/۱

مقدمه

از آنجاکه همواره زنان کم‌وبیش نیمی از اعضای جامعه را تشکیل می‌دهند، چنین انتظار می‌رود که این نیروی بالقوه و گسترده با مشارکت بالفعل خود در فعالیتهای متنوع اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی چرخ‌های جامعه را همگام با مردان به حرکت درآورند و موفقیت‌های بیشتری از این راه به‌دست آورند. اما در طول تاریخ فرصت‌ها و امکانات برای زنان به نحوی توزیع نشده است که به‌راحتی بتوانند هم‌دوش مردان در صحنه جامعه حاضر شوند و در واقع بدون محدودیت جنسی به ایفای نقش‌های شایسته خویش بپردازند. در حوزه تصمیم‌گیری نیز، دستیابی زنان به مشاغل و پایگاه‌های مدیریتی همپای افزایش کمی مشارکت آنان در بازار کار نبوده است؛ به‌نحوی که زنان همواره در پست‌هایی قرار گرفته‌اند که ناگزیر بوده‌اند کارهای تکراری و در سطوح پایین انجام دهند. اغلب زنان در پست‌های ستادی و به‌عنوان دستیار مدیران صغیر و وظیفه‌کرده‌اند و به‌ندرت مسئولیت‌های مدیران صغیر را برعهده داشته‌اند. اگرچه این وضعیت در همه کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه وجود دارد، شدت نابرابری‌های جنسیتی در کشورهای در حال توسعه بسیار بیشتر است (پارساییان ۱۳۹۶). ادبیات روانشناسی، علوم اجتماعی و مدیریت، تفاوت‌های موجود در جنسیت را تأیید می‌کنند که عملکرد شناختی، مهارت‌های ارتباطی، تصمیم‌گیری، همکاری، فرایند محوری و سبک‌های رهبری از جمله آن‌هاست. مطالعات اخیر نظام راهبری با لحاظ این تفاوت‌ها و بررسی تأثیر حضور نماینده زن در هیئت‌مدیره و کمیته حسابرسی نشان دادند که تنوع جنسیتی کاربردهایی برای نظام راهبری دارد و می‌تواند عامل بالقوه‌ای در پویایی و استقلال هیئت‌مدیره باشد (ایمانی‌برندق و همکاران ۱۳۹۶). هیئت‌مدیره به‌عنوان یک‌نهاد هدایت‌کننده بر کار مدیران اجرایی نظارت دارند تا بتوانند منافع مالکیتی سهام‌داران را حفظ کنند. به نظر می‌رسد رمز موفقیت شرکت در گروه هدایت مطلوب یک هیئت‌مدیره توانمند است. با توجه به افزایش حضور داوطلبانه مدیران زن در هیئت‌مدیره طی ده سال گذشته در شرکت‌های امریکایی نشان داده شد که مدیران زن از لحاظ حضور و شرکت در جلسات سابقه بیشتری نسبت به مدیران مرد دارند و تنوع جنسیت در هیئت‌مدیره به‌طور بارزی بر کنترل شرکت‌ها تأثیر دارد (بیابانی و گرکز ۱۳۹۳).

مدیران و اعضای هیئت‌مدیره به‌عنوان نمایندگان سهام‌داران، هم اختیار و هم مسئولیت دارند تا سیاست‌های اصلی شرکت را تعیین و تضمین کنند که از آن سیاست‌ها پیروی و برای سهام‌داران خلق ارزش خواهند کرد. با توجه به شرایط نمایندگی، مدیران موظف‌اند برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی به ارائه گزارش‌های مالی با کیفیت و دارای اطلاعات قابل اتکا و مربوط اقدام کنند. زنان هیئت‌مدیره دارای برخی مهارت‌های مدیریتی بالاتر از قبیل آشنایی با مسائل قانونی، منابع انسانی، ارتباطات و روابط عمومی در مقایسه با مردان هستند و دقت نظر بیشتری به ایفای

صحیح امور دارند؛ در نتیجه با تنوع جنسیتی در هیئت مدیره به‌عنوان یکی از سازوکارهای حاکمیت شرکتی، انتظار می‌رود ارائه اطلاعات مطلوب و باکیفیت اتفاق بیافتد. طی سال‌های اخیر، رویکردهای نسبتاً جدیدی در ارتباط با به‌کارگیری زنان در پست‌های حساس کشور نظیر وزیر بهداشت، معاونت امور بانوان وزرای مختلف و سخن‌گوی وزارت خارجه به وجود آمده است. همچنین، حضور زنان در هیئت‌مدیره شرکت‌های تولیدی، خدماتی و همچنین شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار و عرصه‌های اقتصادی رو به افزایش است.

با توجه به بررسی‌های به‌عمل‌آمده در دهه ۱۳۹۰ صنایع استخراج زغال‌سنگ، استخراج کانه‌های فلزی، استخراج نفت و گاز جز اکتشافات، انبوه‌سازی املاک و مستغلات، زراعت و خدمات وابسته، محصولات کاغذی، منسوجات و وسایل ارتباطی بدون حضور زن در هیئت‌مدیره هستند. بیشترین حضور زن در هیئت‌مدیره مربوط به صنعت دارویی با تعداد حدود ۲۴ زن در ترکیب هیئت‌مدیره است. لذا تحلیل و بررسی تأثیر حضور زنان در کیفیت عملکرد و گزارش‌های اقتصادی برای درک و شناخت بیشتر از توانمندی‌های زنان در عرصه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی ضروری است.

بر این اساس، در این مقاله سعی می‌شود به بررسی نقش زنان در هیئت‌مدیره و تأثیر آن بر کیفیت اطلاعات پرداخته شود. یافته‌های پژوهش حاضر به غنای ادبیات نقش زنان در عرصه‌های مدیریتی می‌افزاید و نگرش‌های جدیدی برای قانون‌گذاران، تحلیل‌گران و مدیران شرکت‌ها نسبت به حضور زنان در هیئت‌مدیره شرکت‌های بورسی ارائه می‌دهد.

مبانی نظری پژوهش

تنوع جنسیت بخشی از مفهوم گسترده‌تر تنوع هیئت‌مدیره است (Milliken, F. J. & Martins, L., 1996). تنوع جنسیت هیئت‌مدیره از منظر نظریه‌های مختلف نیز مورد حمایت قرار می‌گیرد (Bathula, Hanoku, 2008)؛ مثلاً نظریه نمایندگی اساساً با استقلال هیئت‌مدیره و تعادل بین مدیران اجرایی و غیر اجرایی در ارتباط است. تنوع در نمایندگی به‌واسطه تنوع در گروه‌ها باعث ایجاد تعادل در هیئت‌مدیره می‌شود و از چیره‌شدن گروهی کوچک از اعضا بر کل هیئت‌مدیره جلوگیری می‌کند. به‌علاوه، وجود تنوع رعایت قاعده انصاف در رابطه با ذی‌نفعان مختلف بهبودرابطه نمایندگی هیئت‌مدیره را در پی خواهد داشت. از دیدگاه وابستگی منابع نیز، هیئت‌مدیره منبعی استراتژیک است که باعث ایجاد پیوستگی در منابع خارجی می‌شود (Ingley, C. B., & Van der Walt, N. T., 2001) و این امر به‌واسطه وجود تنوع در هیئت‌مدیره تسهیل می‌شود. بسیاری از محققان معتقدند که افزایش تنوع هیئت‌مدیره به ایجاد حاکمیت و هیئت‌مدیره بهتر منجر می‌شود و بهره‌برداری از حوزه وسیع‌تر استعدادها را در پی خواهد داشت (Singh, V., & Vinnicombe, S., 2004). تحقیقات قبلی بر این موضوع نیز اشاره دارند که اکثریت اعضای زن هیئت‌مدیره‌ها خارج از

محدوده شرکت هستند. به علاوه، اعضای زن هیئت‌مدیره احتمالاً دارای برخی مهارت‌های مدیریتی بالاتری از قبیل آشنایی با مسائل قانونی، منابع انسانی، ارتباطات و روابط عمومی نسبت به بازاریابی و بهره‌برداری خط تولید در مقایسه با مردان هستند (Zelechowski, D. D., & Bilimoria, D. 2004). تحقیقات اخیر بر نقش مثبت وجود اعضای زن هیئت‌مدیره بر عملکرد شرکت نیز اشاره داشته‌اند (Letendre (2004). (Bathula, Hanoku, 2008 & Smith, N., Smith, V., & Verner, M 2006). ایده «ارزش تنوع»^۱ را اظهار داشت و در این زمینه بیان داشت که اعضای زن هیئت‌مدیره باعث ایجاد تنوع در نظرات هیئت‌مدیره و انجام‌دادن گفت‌وگوهای جذاب‌تر می‌شوند. ممکن است زنان ابعاد و ارزش‌های متفاوتی در ارتباط با نظراتشان بیان کنند (Bathula, Hanoku, 2008). به‌عنوان یک نتیجه، احتمال آنکه اعضای زن هیئت‌مدیره در خصوص موضوعات متفاوت یا یک تصمیم مدیریتی خاص با سؤالات خود موضوع را به چالش بکشند و باعث بازشدن مبحث شوند زیاد است (Fondas, N., & Sassalos, S 2000 & Huse, M., & Solberg, A. G 2006). جنسیت باعث بروز عدم توافق شود، به عقیده Letendre (2004) این عدم توافق ارزشمند است، زیرا به تصمیمات بهتر و هیئت‌مدیره پویاتر منتهی می‌شود. اطلاعات حسابداری باکیفیت یکی از منابع مهم اطلاعاتی برای سرمایه‌گذاران است که می‌تواند تأثیر مهمی بر تصمیمات بهینه سرمایه‌گذاران داشته باشد. کیفیت اطلاعات حسابداری معمولاً حاکی از این است که اطلاعات براساس اصول کلی پذیرفته‌شده، مانند استانداردهای بین‌المللی در حسابداری یا حسابرسی، تولیدشده است (بهارمقدم و جوکار ۱۳۹۷). کیفیت اطلاعات حسابداری مفهوم گسترده‌ای است که نه تنها به اطلاعات مالی، به اطلاعات غیرمالی دیگری نیز اشاره دارد که در تصمیم‌گیری‌های استفاده‌کنندگان مفید واقع می‌شود. براساس تعریف هیئت استانداردهای حسابداری مالی^۲، هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی^۳، هیئت استانداردهای حسابداری در بریتانیا^۴ و هیئت استانداردهای حسابداری استرالیا^۵، کیفیت اطلاعات حسابداری به ارائه صورت‌های مالی با اطلاعات صحیح و منصفانه در مورد وضعیت مالی و عملکرد اقتصادی یک مؤسسه منجر می‌شود (Herath, S. K., & Albarqi, N 2017). کیفیت اطلاعات حسابداری از یک سو به ویژگی‌های عملیاتی و معاملاتی شرکت و از سوی دیگر به نحوه ارائه و انعکاس این ویژگی‌ها در گزارش‌های مالی بستگی دارد. شناسایی معیار برای اندازه‌گیری کیفیت اطلاعات حسابداری مشکل است. Francis, J. et al (2005) بیان کردند که کیفیت اطلاعات حسابداری از دو منبع با عناوین «ویژگی‌های ذاتی» و «ویژگی‌های سیستم گزارشگری (اختیاری)» ناشی می‌شود. ویژگی‌های ذاتی ناشی از مدل کسب‌وکار و محیط عملیاتی شرکت است و ویژگی‌های سیستم گزارشگری مالی از سیستم

-
1. value in diversity
 2. Financial Accounting Standard Board (FASB)
 3. International Accounting Standard Board (IASB)
 4. Accounting Standard Board in the United Kingdom (ASB) UK
 5. Australia Accounting Standard Board (AASB)

حسابداری و فرایند گزارشگری مالی شرکت ناشی می‌شود. گزارشگری مالی یکی از منابع اطلاعاتی در دسترس بازارهای سرمایه است که انتظار می‌رود نقش مؤثری در توسعه سرمایه‌گذاری و افزایش کارایی آن ایفا کند. افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری ابزاری برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه است. سودمندی صورت‌های مالی یا سایر گزارش‌های مالی، از کیفیت اطلاعات حسابداری تأثیر می‌پذیرد که در آن ثبات رویه و صحت اطلاعات، جنبه‌های اساسی کیفیت به‌شمار می‌آیند (کردستای و رحیمی ۱۳۹۰). کیفیت اطلاعات حسابداری ضوابطی است که اطلاعات مفید و سودمند را از سایر اطلاعات تفکیک می‌کند و سودمندی اطلاعات مالی را ارتقا می‌دهد. واضح است قانون‌گذاران و سرمایه‌گذاران برای داشتن گزارشگری مالی باکیفیت بالا هم‌عقیده‌اند، زیرا اعتقاد غالب بر این است که کیفیت اطلاعات حسابداری مستقیم روی بازارهای سرمایه اثر می‌گذارد (امیرآزاد و همکاران ۱۳۹۷). شفافیت اطلاعات مالی از جنبه اقتصادی نیز اهمیت دارد، زیرا باعث بهبود تخصیص منابع می‌شود. از این‌رو، در بسیاری از شکست‌های بازار سرمایه، نبود شفافیت یکی از عوامل تأثیرگذار قلمداد شده است (نوروزی و همکاران ۱۳۹۹). بخش عمده اطلاعاتی که در سازمان‌ها جهت تصمیم‌گیری مدیران موردنیاز است، اطلاعات حسابداری است. اطلاعات حسابداری شامل افراد، شیوه‌ها و روش‌های فناوری اطلاعاتی است. بیشتر تصمیم‌گیری‌های مدیران را تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و انتخاب راه‌کارهای مناسب برای بهبود عملکرد سازمان تشکیل می‌دهد. از آنجا که حسابداری در پی اندازه‌گیری و ارائه اطلاعات اقتصادی به استفاده‌کنندگان جهت قضاوت و تصمیم‌گیری‌های آگاهانه است، آن را به‌منزله یک سیستم اطلاعات می‌شناسیم. بنابراین، برای موفقیت سازمان‌ها با توجه به اهمیت و تأثیرگذاری گزارش‌های قابل‌استخراج و ارائه از سیستم اطلاعات حسابداری، مدیران در تصمیم‌گیری‌ها به بهره‌برداری صحیح از اطلاعات باکیفیت این سیستم نیازمندند (ثمره‌سندی و همکاران ۱۳۹۴). ابزار اصلی انتقال اطلاعات به اشخاص و استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی، صورت‌های مالی اساسی است؛ و این در صورتی است که اطلاعات حسابداری از ویژگی‌هایی نظیر: قابل‌فهم بودن، داشتن دانش منطقی از حسابداری، مربوط‌بودن، ارزش پیش‌بینی‌کنندگی، ارزش تأکیدکنندگی، ماهیت و اهمیت، قابلیت اتکا، بیان صادقانه، ربحان محتوا بر شکل، احتیاط، بی‌طرفی، کامل بودن، قابل‌مقایسه بودن، ثبات رویه و افشای کامل برخوردار باشد. گزارشگری مالی که محصول نهایی سیستم حسابداری است باید اطلاعات حسابداری را به نحوی بیان کند که برای سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان فعلی و بالقوه و سایر استفاده‌کنندگان در تصمیم‌گیری‌های معقول سرمایه‌گذاری، اعطای اعتبار و سایر تصمیمات مشابه مفید واقع شود (ثمره‌سندی و همکاران ۱۳۹۴).

حضور زنان در هیئت‌مدیره شرکت‌های تولیدی و خدماتی و همچنین شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس طی تحقیقات به‌عمل‌آمده مؤثر بوده است. حضور مدیر زن در رأس سازمان به‌عنوان مدیرعامل یا به‌عنوان عضوی از هیئت‌مدیره شرکت می‌تواند تأثیرات مثبتی بر بهبود عملکرد با نظارت بیشتر از طرف مدیر زن با توجه به ویژگی شخصیتی آن‌ها و نیز ارتقای کیفیت ارائه

گزارش‌های مالی، افزایش کارایی و بازدهی شرکت و کیفیت حسابرسی داشته باشد (بیابانی و گرکز ۱۳۹۳). مدیران ارشد زن در قیاس با مدیران ارشد مرد محافظه‌کاری بالاتری دارند و احتمال دست‌کاری اطلاعات کاهش می‌یابد (جامعی و نصیری ۱۳۹۸). بسیاری از مطالعات در زمینه هیئت‌مدیره دارای تنوع جنسیتی (هر دو جنس زن و مرد) براساس این ایده است که نمایندگی زنان ارزش شرکت را بهبود می‌بخشد. برخی مطالعات دریافته‌اند که شرکت با تنوع جنسیتی هیئت‌مدیره عملکرد بهتری خواهند داشت، زیرا زنان از مدیریت بهتری جهت استفاده از منابع و سرمایه انسانی برای کسب‌وکار برخوردار هستند (Campbell, K., & Mínguez-Vera, A 2008). زنان هیئت‌مدیره دارای برخی مهارت‌های مدیریتی بالاتر از قبیل آشنایی با مسائل قانونی، منابع انسانی، ارتباطات و روابط عمومی در مقایسه با مردان هستند و دقت نظر بیشتری به ایفای صحیح امور دارند؛ در نتیجه انتظار می‌رود حضور زنان بر کیفیت گزارش‌های مالی تأثیر مثبتی داشته باشد.

پیشینه تجربی پژوهش

Jin-hui Luo, et al (2020) تأثیر جنسیت مدیران مالی بر تقلب در شرکت‌ها: شواهدی از چین را بررسی کردند. یافته‌های آن‌ها، براساس نمونه‌ای از شرکت‌های ذکرشده از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴، نشان می‌دهند زنان نسبت به مردان از خطرپذیری و اخلاقیات بیشتری برخوردارند و این مورد که شرکت‌هایی که دارای هیئت‌مدیره زن هستند در مقایسه با سایر شرکت‌های مشابه با هیئت‌مدیره مرد احتمال کمتری جهت تقلب را دارند و این ارتباط زمانی بیشتر است که زن سطوح بالاتری از تحصیلات/ یا فرصت‌های شغلی بیرونی داشته باشند. (Aida Sijamic Wahid (2019) در بررسی تأثیر تنوع جنسیتی هیئت‌مدیره بر اعمال نفوذ در صورت‌های مالی نشان می‌دهد حضور زنان در هیئت‌مدیره به کاهش تقلب و در نتیجه تجدید ارائه‌های مالی منجر می‌شود. Usman, M, et al (2019) در پژوهشی با عنوان مدیران زن و هزینه‌های بدهی نشان دادند که زنان حاضر در هیئت‌مدیره با کاهش هزینه بدهی در ارتباط‌اند. (Oradi, J., and Izadi, Z, D, J (2019) در بررسی تنوع جنسیتی کمیته حسابرسی و تجدید ارائه دریافته‌اند که حضور زنان در کمیته حسابرسی به کاهش تجدید ارائه‌های مالی منجر می‌شود. (Zalata, et al (2018) به بررسی نقش تخصص مالی و تنوع جنسیتی اعضای کمیته حسابرسی بر مدیریت سود پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که تخصص مالی به کاهش مدیریت سود منجر می‌شود. همچنین، نتایج نشان داد که نسبت کارشناسان زن مالی در کمیته حسابرسی به‌طور درخور توجهی با مدیریت سود کمتر ارتباط دارد، در حالی که نسبت کارشناسان مالی مرد به‌طور درخور توجهی بر مدیریت درآمد تأثیر نمی‌گذارد. کاظمی‌علوم و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی نقش حضور زنان بر کیفیت سود پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد که تأثیر معنادار حضور زنان در کمیته حسابرسی بر کیفیت سود دارد. افزایش تعداد سهام‌داران زن می‌تواند به افزایش کیفیت حسابرسی و نظارت دقیق‌تر بر صورت‌های مالی منجر شود و امکان مدیریت سود توسط مدیر را کاهش دهد. همچنین، اثر متغیر مستقل مجازی تخصص مالی

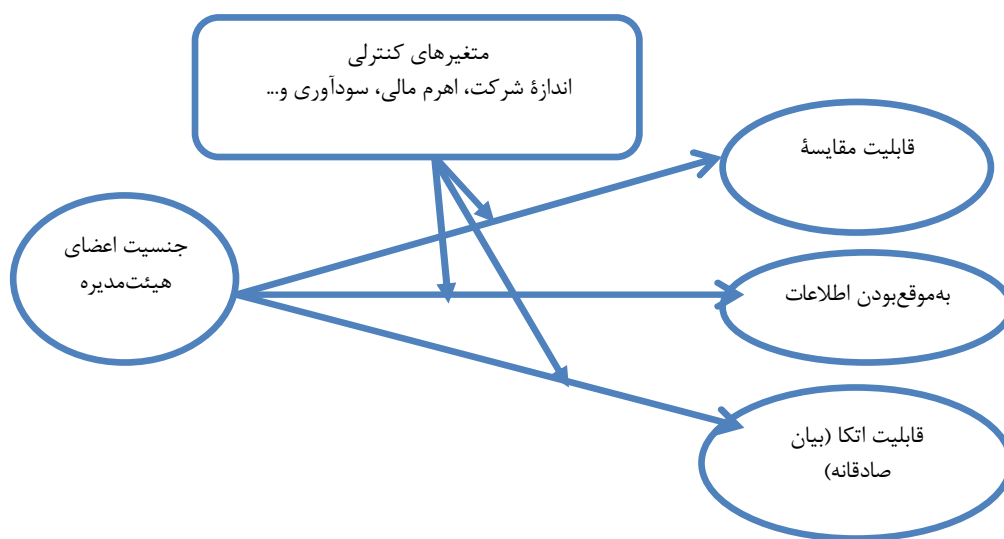
مدیران زن، چنانچه یکی از این دو موقعیت ارشد شغلی (مدیرعامل و مدیر ارشد مالی) در سازمان توسط یک زن اداره شود، بر متغیر وابسته مدیریت سود منفی و معنادار است و حاکی از این موضوع است که با افزایش تخصص مالی زنان در مدیریت شرکت و افزایش حساسی و نظارت دقیق‌تر بر صورت‌های مالی، امکان مدیریت سود توسط مدیر را کاهش می‌دهد. عبدی و همکاران (۱۳۹۸) در بررسی اثرگذاری حضور زنان بر افشای مسئولیت اجتماعی مدیران دریافتند حضور عضو زن در کمیته حساسی، هیئت‌مدیره و سمت مدیر مالی، تأثیر مثبت و معناداری بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها دارد که این یافته در راستای نظریه دیگرگزینی است. براساس یافته‌های پژوهش، حضور عضو زن در شرکت، به علت داشتن ویژگی‌های شخصیتی متفاوت، محیطی را فراهم می‌کند که شرکت در راستای مسئولیت‌پذیری اجتماعی گام نهد و ارزش‌های فراسازمانی را رعایت کند. خراشادی و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی تأثیر حضور زنان در اثربخشی کمیته حساسی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که حضور زنان در کمیته حساسی رابطه منفی و معناداری با هزینه‌های نمایندگی و خطر ورشکستگی دارد. به سخن دیگر، حضور اعضای زن در کمیته حساسی باعث کاهش هزینه‌های نمایندگی و خطر ورشکستگی شرکت‌ها می‌شود. در مجموع، نتایج از این دیدگاه حمایت می‌کند که زنان ناظران بهتری بوده و خطرگریزترند و کمتر رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریت را تحمل می‌کنند و در نتیجه به افزایش اثربخشی کمیته حساسی منجر می‌شوند. شریفی‌عارفی و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی تأثیر حضور زنان بر کیفیت سود پرداختند. یافته‌ها نشان داد که رابطه معکوسی بین حضور زنان و اقلام تعهدی اختیاری وجود دارد؛ یعنی اینکه با افزایش حضور نماینده زن در هیئت‌مدیره شرکت‌ها، اقلام تعهدی اختیاری شرکت‌ها کاهش می‌یابد، لذا با افزایش حضور نماینده زن در هیئت‌مدیره شرکت‌ها، اقلام تعهدی اختیاری شرکت‌ها کاهش و در نتیجه کیفیت سود شرکت‌ها افزایش می‌یابد. رضائی‌بیته‌نوئی و محسنی (۱۳۹۷) در بررسی تأثیر حضور زنان بر کیفیت کنترل داخلی نشان دادند که بین جنسیت هیئت‌مدیره و ضعف کنترل داخلی شرکت‌ها رابطه منفی و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، حضور زنان در هیئت‌مدیره ضعف کنترل داخلی شرکت را کاهش می‌دهد. سپاسی و عبدلی (۱۳۹۵) نشان می‌دهند که حضور زنان در هیئت‌مدیره بر عملکرد مالی (که به نوبه خود مرتبط با ارزش شرکت است) اثر می‌گذارند و از این طریق ارزش شرکت را نیز تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. بیابانی و گرکز (۱۳۹۳) نشان می‌دهد که حضور مدیران زن در هیئت‌مدیره با بازده دارایی و حقوق صاحبان سهام رابطه مثبت و معناداری دارد.

مرور پژوهش‌های تجربی نشان می‌دهد حضور زنان در هیئت‌مدیره شرکت به عدالت جنسیتی منجر می‌شود و از طرفی حضور زنان در هیئت‌مدیره معمولاً با عملکرد سازمانی بهتر مرتبط است، زیرا آن‌ها تصمیمات دشوار هیئت‌مدیره را، به ویژه تصمیماتی که اخذ آن توسط مردان نامناسب شمرده می‌شود، تسهیل می‌کنند. با توجه به اینکه صورت‌های مالی به‌عنوان ابزار اصلی پاسخ‌گویی مدیران تلقی می‌شود و کیفیت اطلاعات مالی برای سهام‌داران، اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان نقش بسزایی در کیفیت تصمیم‌گیری دارد. در

پژوهش‌های داخلی، تأثیر حضور زنان بر کیفیت اطلاعات مالی گزارش‌شده مورد تحلیل و بررسی واقع نشده است؛ لذا در این پژوهش تأثیر حضور زنان در هیئت‌مدیره شرکت‌ها بر ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی بررسی می‌شود.

مدل مفهومی پژوهش

با توجه به اینکه پژوهش حاضر به بررسی تأثیر حضور زنان در هیئت‌مدیره بر کیفیت اطلاعات مالی می‌پردازد، مدل مفهومی پژوهش به صورت ذیل است. قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، به موقع بودن و قابلیت اتکای اطلاعات ارائه‌شده ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی به‌عنوان متغیرهای وابسته پژوهش و حضور زنان در هیئت‌مدیره به‌عنوان متغیر مستقل اصلی پژوهش هستند. همه متغیرهای موجود در یک شرایط پژوهشی یا در یک شخص را نمی‌توان هم‌زمان مطالعه کرد. گاهی اوقات متغیرهایی یافت می‌شود که تأثیر برخی از آن‌ها در تعیین رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته باید خنثی یا ثابت نگاه داشته شود. این متغیرها، که تأثیر آن‌ها باید خنثی یا حذف شود، متغیرهای کنترلی نامیده می‌شوند. در این پژوهش نیز، متغیرهایی نظیر اندازه شرکت، اهرم مالی، سودآوری و... به‌منزله متغیرهای کنترلی برای تبیین بهتر رابطه متغیر مستقل و وابسته استفاده شدند.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش (یافته‌های پژوهشگر)

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به ادبیات نظری پژوهش و اهداف این مقاله، مدل مفهومی و فرضیه‌ها به شرح ذیل ارائه شده است:

- فرضیه اول: حضور زنان در هیئت‌مدیره بر قابلیت اتکا (بیان صادقانه) تأثیر دارد؛
- فرضیه دوم: حضور زنان در هیئت‌مدیره بر به‌موقع‌بودن اطلاعات تأثیر دارد؛
- فرضیه سوم: حضور زنان در هیئت‌مدیره بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأثیر دارد.

روش‌شناسی پژوهش

جامعه و نمونه آماری پژوهش

این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ نوع مطالعه، میدانی-کتابخانه‌ای، با استفاده از اطلاعات تاریخی به‌صورت پس‌رویدادی است. در این پژوهش، شرکت‌هایی که ویژگی‌های ذیل را داشتند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند:

- تا قبل از سال ۱۳۹۸ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند؛
- به‌منظور قابل مقایسه بودن اطلاعات، سال مالی شرکت‌ها منتهی به ۲۹ اسفند باشد؛
- شرکت‌های موردنظر جزء بانک‌ها و واسطه‌گری مالی، لیزینگ و سایر شرکت‌های سرمایه‌گذاری نباشد؛
- وقفه معاملاتی بیش از سه ماه نداشته باشند؛
- طی دوره زمانی تحقیق، تغییر سال مالی نداشته باشد؛
- اطلاعات مالی و داده‌های شرکت در دسترس باشد.

درنهایت، با توجه به محدودیت‌های ذکرشده تعداد ۱۲۵ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ به‌عنوان جامعه آماری انتخاب شده‌اند که با توجه به دردسترس‌بودن اطلاعات، همه شرکت‌ها (۸۷۵ مشاهده سال-شرکت) به‌عنوان نمونه آماری بررسی شده‌اند. با توجه به اینکه داده‌های پژوهش از نوع ترکیبی (سال-شرکت) است، از روش رگرسیون چندمتغیره داده‌های ترکیبی استفاده می‌شود. برای تجزیه داده‌ها و استخراج نتایج پژوهش، نرم‌افزارهای Excel و Eviews و Stata به‌کار گرفته شدند.

مدل‌های پژوهش

مدل رگرسیونی برای فرضیه اول پژوهش

$$HonExp_{it} = \beta_0 + \beta_1 Gende_{it} + \beta_6 MB_{it}$$

در فرضیه اول متغیر وابسته مدل (قابلیت اتکا) می باشد و در برازش مدل ها از رویکرد رگرسیون خطی استفاده شده است و آزمون های پیش فرض رگرسیون پنل بررسی شده است. این مدل برای هر یک از ویژگی های رفتاری مدیران به صورت مجزا برازش شده است.

مدل رگرسیونی برای فرضیه دوم پژوهش

$$OnTime_{it} = \beta_0 + \beta_1 Gender_i + \beta_6 MB_{it}$$

در فرضیه دوم، متغیر وابسته مدل ها (به موقع بودن) می باشد و در برازش مدل ها از رویکرد رگرسیون خطی استفاده شده است و آزمون های پیش فرض رگرسیون پنل بررسی شده است. این مدل برای هر یک از ویژگی های رفتاری مدیران به صورت مجزا برازش شده است.

مدل رگرسیونی برای فرضیه سوم پژوهش

$$Comp_{it} = \beta_0 + \beta_1 Gender_i + \beta_6 MB_{it}$$

در فرضیه سوم متغیر وابسته مدل ها (قابلیت مقایسه) می باشد و در برازش مدل ها از رویکرد رگرسیون خطی استفاده شده است و آزمون های پیش فرض رگرسیون پنل بررسی شده است. این مدل برای هر یک از ویژگی های رفتاری مدیران به صورت مجزا برازش شده است.

متغیرهای تحقیق

متغیرهای وابسته

بیان صادقانه: قدر مطلق ارقام تعهدی اختیاری یک معیار معکوس از بیان صادقانه است که با ضربدر منفی یک معیار مستقیم به دست می آید (شورورزی و نیکومرام ۱۳۸۹). ارقام تعهدی اختیاری مبتنی بر حسب مدل (Dechow, P, et al (1995) محاسبه می شود.

$$ACC_{i,t} = \alpha + \beta_1 (\Delta REV_{i,t} - \Delta ARI_{i,t}) + \beta_2 PPE_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

ACC_{i,t}: کل ارقام تعهدی؛

REV_{i,t} Δ: تغییرات در درآمد فروش؛

ARI_{i,t} Δ: های دریافتنی در حساب: تغییرات؛

PPE_{i,t}: ناخالص اموال، ماشین آلات و تجهیزات؛

ε_{i,t}: باقی مانده مدل؛ |ε_{i,t} DissAccr=|

به موقع بودن: تفاوت روزهای بین تاریخ امضای گزارش حسابرسی و تاریخ پایان دوره مالی

هر شرکت در هر سال (هاشمی‌به‌رمان و بنی‌مهد ۱۳۹۳). یک تقسیم بر روزهای بین تاریخ امضای گزارش حسابرسی و تاریخ پایان دوره مالی هر شرکت شد تا معیار مستقیم شود. قابلیت مقایسه: در تحقیق حاضر، اندازه‌گیری قابلیت مقایسه صورت‌های مالی به تبعیت از بادآورنهدی و بابایی (۱۳۹۸) به این صورت انجام خواهد شد:

برای هر مشاهده سال- شرکت از یکی از معیارهای تجربی ارائه‌شده از سوی De Franco, et al (2011) استفاده شده است. شیوه اندازه‌گیری به صورت ذیل است:

ابتدا برای هر مشاهده سال- شرکت، مدل ذیل با استفاده از داده‌های یک سال فصل اخیر برآورد می‌شود:

$$\text{Earnings}_{it} = \alpha_i + \beta_i \text{Return}_{it} + \varepsilon_{it}$$

Earnings: سود خالص بر ارزش بازار حقوق صاحبان سهام ابتدای دوره

Return: بازده سهام

نزدیک‌بودن توابع حسابداری بین دو شرکت، قابلیت مقایسه بین این دو شرکت را نشان می‌دهد. حال برای اندازه‌گیری فاصله بین توابع حسابداری برآوردی شرکت‌های i و j (برای هر ترکیب ممکن شرکت‌های i و j در صنعت مربوط)، سود پیش‌بینی‌شده دو شرکت با استفاده از مدل‌های ذیل برآورد می‌شود:

$$E(\text{Earnings})_{iit} = \widehat{\alpha}_i + \widehat{\beta}_i \text{Return}_{it}$$

$$E(\text{Earnings})_{jjt} = \widehat{\alpha}_j + \widehat{\beta}_j \text{Return}_{jt}$$

سپس قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بین دو شرکت i و j با استفاده از رابطه ذیل محاسبه می‌شود:

$$ACOMP_{ijt} = -\frac{1}{4} \sum |E(NI)_{iit} - E(NI)_{ijt}|$$

برای هر شرکت معین i ، تمام مقادیر $CompAcct_{ijt}$ از بیشترین مقدار به کمترین مرتب می‌شود. سپس میانگین $CompAcct_{ijt}$ برای چهار شرکت j که بیشترین قابلیت مقایسه را با شرکت i در سال t دارند، به‌عنوان معیار قابلیت مقایسه برای شرکت معین i محاسبه می‌شود.

متغیر مستقل

حضور زنان در هیئت‌مدیره: به شرکت‌های دارای حداقل یک زن در اعضای هیئت‌مدیره شرکت عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر تعلق می‌گیرد.

متغیر کنترلی

اندازه شرکت: از لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌های شرکت به‌دست آمده است. اهرم مالی: از نسبت کل بدهی به کل دارایی به‌دست آمده است.

سودآوری: از نسبت سود خالص به کل دارایی‌ها به دست آمده است. سرمایه‌گذاران نهادی: مجموع مالکان بیش از ۵ درصد نشان‌دهنده نسبت مالکان نهادی است. ارزش بازار به ارزش دفتری: از حاصل تقسیم ارزش بازار شرکت به ارزش دفتری شرکت به دست آمده است. استقلال هیئت‌مدیره: از نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیئت‌مدیره به دست آمده است.

تجزیه و تحلیل آماری

آمار توصیفی

به‌طور کلی، روش‌هایی را که به وسیله آن‌ها می‌توان اطلاعات جمع‌آوری شده را پردازش و خلاصه کرد، آمار توصیفی می‌نامند. این نوع آمار صرفاً به توصیف جامعه یا نمونه می‌پردازد و هدف از آن محاسبه پارامترهای جامعه یا نمونه تحقیق است. به‌منظور بررسی و تجزیه و تحلیل اولیه داده‌ها، ابتدا اطلاعات مربوط به آماره‌های توصیفی متغیرهای وابسته و توضیحی مورد مطالعه در این پژوهش در جدول‌های ۱، ۲ و ۳ ارائه شده است تا شمایی کلی از داده‌هایی که در این پژوهش تحلیل شده‌اند به دست آید. با توجه به جدول ۱، می‌توان بیان کرد که بیشتر انحراف معیار و پراکندگی متغیرهای پژوهش مربوط به متغیر ارزش بازار شرکت و اندازه شرکت است که نشان می‌دهد شرکت‌ها با تنوع مختلف از منظر اندازه و ارزش در نمونه آماری جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش وجود دارد و همچنین میانگین استقلال هیئت‌مدیره بزرگ‌تر از ۰/۵ است که نشان‌دهنده این موضوع است که در بسیاری از شرکت‌ها بیشتر از نیمی از اعضای هیئت‌مدیره مدیران غیرموظف‌اند.

جدول ۱. نتایج آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	نماد	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
بیان صادقانه	HonExp	۸۷۵	-۰/۰۶۷	۰/۰۹۶	-۰/۸۶۸	-۰/۰۰۰۱
به‌موقع بودن	OnTime	۸۷۵	-۴/۲۵۵	۰/۳۹۶	-۵/۱۹۲	-۲/۸۹۰
قابلیت مقایسه	Comp	۸۷۵	-۰/۰۷۳	۰/۰۹۲	-۰/۷۴۱	-۰/۰۰۰۳
اندازه شرکت	Size	۸۷۵	۱۴/۳۳۹	۱/۵۶۰	۱۰/۵۰۴	۲۰/۱۸۳
اهرم مالی	Lev	۸۷۵	۰/۵۷۴	۰/۲۰۰	۰/۰۳۶	۰/۹۴۸
سودآوری	prof	۸۷۵	۰/۱۲۸	۰/۱۴۴	-۰/۲۸۹	۰/۵۴۲
سرمایه‌گذاران نهادی	Instit	۸۷۵	۰/۷۳۹	۰/۱۶۴	۰/۰۹۱	۰/۹۴۹
ارزش بازار به ارزش دفتری	MB	۸۷۵	۲/۱۲۳	۱/۵۵	۰/۸۲	۱۱/۹۹۵
استقلال هیئت‌مدیره	BInd	۸۷۵	۰/۶۵۷	۰/۱۷۸	۰/۲	۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

آمارهای توصیفی متغیر کیفی

جدول ۲. توزیع فراوانی متغیر حضور زنان در هیئت‌مدیره

شرح	فراوانی	درصد فراوانی
۱	۸۲	۹
۰	۷۹۳	۹۱
جمع کل	۸۷۵	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، جمع کل شرکت- سال‌های بررسی شده برابر با ۸۷۵ است که از بین آن‌ها تعداد ۸۲ شرکت- سال، یعنی ۹ درصد هیئت‌مدیره شرکت‌ها، تنوع جنسیتی داشته‌اند و ۷۹۳ شرکت- سال معادل ۹۱ درصد شرکت‌ها تنوع جنسیتی نداشته‌اند.

جدول ۳. توزیع فراوانی متغیر اندازه مؤسسه حسابرسی

شرح	فراوانی	درصد فراوانی
شرکت‌هایی که توسط سازمان حسابرسی و مفید راهبر حسابرسی شده‌اند.	۲۸۱	۳۳
شرکت‌هایی که توسط سایر مؤسسات حسابرسی شده‌اند.	۵۹۴	۶۷
جمع کل	۸۷۵	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۳ قابل مشاهده است، جمع کل شرکت- سال‌های بررسی شده برابر با ۸۷۵ است که از بین آن‌ها تعداد ۲۸۱ شرکت- سال، یعنی ۳۳ درصد شرکت‌ها، توسط سازمان حسابرسی و مفید راهبر حسابرسی شده‌اند و ۵۹۴ شرکت- سال، معادل ۶۷ درصد شرکت‌ها، توسط سایر مؤسسات حسابرسی شده‌اند.

آزمون فرضیه‌های پژوهش (یافته‌های استنباطی)

آزمون مانایی متغیرها

برای بررسی وجود ریشه واحد در داده‌های پانل، از آزمون هادری استفاده شده است که نتایج آن به صورت جدول ۴۴ عرضه می‌شود.

جدول ۴. آزمون مانایی (هادری) برای همه متغیرهای پژوهش

متغیر	نماد	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
بیان صادقانه	HonExp	۳,۵۷۴	۰,۰۰۰	مانا است
به موقع بودن	OnTime	۱۱,۰۵۶	۰,۰۰۰	مانا است
قابلیت مقایسه	Comp	۳,۷۱۹	۰,۰۰۰	مانا است
اندازه شرکت	Size	۳۵,۰۶۸	۰,۰۰۰	مانا است
استقلال هیئت‌مدیره	BInd	۱۱,۴۹۲	۰,۰۰۰	مانا است

متغیر	نماد	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
اهرم مالی	Lev	۱۰,۴۷۷	۰,۰۰۰	مانا است
سودآوری	prof	۶,۹۲۸	۰,۰۰۰	مانا است
سرمایه‌گذاران نهادی	Instit	۲۵,۳۸۲	۰,۰۰۰	مانا است
ارزش بازار به ارزش دفتری	MB	۱۰,۵۱۴	۰,۰۰۰	مانا است

با توجه به جدول ۴ مشاهده می‌شود که سطح معناداری متغیرها در آزمون مانایی، متغیرها کمتر از ۵ درصد بوده و بیانگر مانابودن متغیرهاست.

آزمون‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش

آزمون اف لیمر و هاسمن

جدول ۵. نتایج آزمون F لیمر برای آزمون معناداربودن روش داده‌های تابلویی

نام مدل	مقدار آماره F	ارزش احتمال	نتیجه
مدل (فرضیه) اول	۱,۹۵	۰,۰۰۰	رویکرد داده‌های تابلویی
مدل (فرضیه) دوم	۱۳,۹۳	۰,۰۰۰	رویکرد داده‌های تابلویی
مدل (فرضیه) سوم	۱,۹۷	۰,۰۰۰	رویکرد داده‌های تابلویی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج آزمون F لیمر بیانگر این است که یکسان بودن عرض از مبدأ برای همه شرکت‌های مورد مطالعه در سطح معنادار ۵ درصد رد نمی‌شود و می‌توان برای برآورد مدل از روش داده‌های تابلویی استفاده کرد. در ادامه، با بهره‌گیری از آزمون هاسمن به انتخاب روش مناسب از بین روش با تأثیرات ثابت و تصادفی برای برآورد مدل پرداخته می‌شود.

جدول ۶. نتایج آزمون هاسمن برای انتخاب روش مناسب

نام مدل	مقدار آماره هاسمن	ارزش احتمال	نتیجه آزمون
مدل (فرضیه) اول	۴۳,۲۱	۰,۰۰۰	پذیرش تأثیرات ثابت عرض از مبدأ
مدل (فرضیه) دوم	۲۳,۶۸	۰,۰۰۲	پذیرش تأثیرات ثابت عرض از مبدأ
مدل (فرضیه) سوم	۲۳,۷۷	۰,۰۰۲	پذیرش تأثیرات ثابت عرض از مبدأ

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که فرضیه صفر مبنی بر انتخاب روش با تأثیرات تصادفی برای تخمین مدل در سطح معنادار ۵ درصد رد شده و لذا برای برآورد مدل‌ها می‌توان از روش با تأثیرات ثابت استفاده کرد.

آزمون ناهمسانی واریانس

جهت بررسی ناهمسانی از آزمون والد تعدیل شده استفاده می‌شود. نتایج ارائه شده به شرح ذیل است.

جدول ۷. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس

نام مدل	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
مدل (فرضیه) اول	۱۷۴۷۶۹۲	۰/۰۰۰	وجود ناهمسانی واریانس در جملات اخلاص
مدل (فرضیه) دوم	۹۴۹۹۶۰	۰/۰۰۰	وجود ناهمسانی واریانس در جملات اخلاص
مدل (فرضیه) سوم	۲۵۲۳۹۹۳	۰/۰۰۰	وجود ناهمسانی واریانس در جملات اخلاص

همان‌طور که در جدول ۷ نیز مشاهده می‌شود، نتایج آزمون والد تعدیل‌شده نشان‌دهنده این است که سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است و در نتیجه ناهمسانی واریانس در مدل‌های پژوهش وجود دارد؛ بنابراین، در تخمین نهایی مدل‌ها با اجرای دستور xtglS به رفع ناهمسانی واریانس اقدام شده است.

جدول ۸. نتایج آزمون خودهمبستگی سریالی

نام مدل	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
مدل (فرضیه) اول	۰/۲۷۲	۰/۶۰۲	عدم وجود خودهمبستگی سریالی در جملات اخلاص
مدل (فرضیه) دوم	۲/۹۵۶	۰/۰۸۸	عدم وجود خودهمبستگی سریالی در جملات اخلاص
مدل (فرضیه) سوم	۱/۳۵۱	۰/۲۴۷	عدم وجود خودهمبستگی سریالی در جملات اخلاص

همان‌طور که در جدول ۸ نیز مشاهده می‌شود، نتایج آزمون والد ریج نشان‌دهنده این است که مدل بررسی‌شده فرضیه‌های تحقیق دارای سطح معناداری بیشتر از ۵ درصد هستند و در نتیجه خودهمبستگی سریالی در جملات اخلاص وجود ندارد.

آزمون هم خطی

در آمار، عامل تورم واریانس (factor=VIF inflation variance) شدت هم‌خطی چندگانه را ارزیابی می‌کند. در واقع، یک شاخص معرفی می‌شود که بیان می‌دارد چه مقدار از تغییرات مربوط به ضرایب برآوردشده بابت هم‌خطی افزایش یافته است. شدت هم‌خطی چندگانه را با بررسی بزرگی مقدار VIF می‌توان تحلیل کرد. اگر آماره آزمون VIF به یک نزدیک بود، نشان‌دهنده عدم وجود هم‌خطی است. به‌عنوان یک قاعده تجربی، اگر مقدار VIF بزرگ‌تر از ۱۰ باشد، هم‌خطی چندگانه بالاست.

جدول ۹. آزمون هم خطی برای مدل‌های رگرسیونی

نام متغیر	نماد	فرضیه اول (VIF)	فرضیه دوم (VIF)	فرضیه سوم (VIF)
حضور زنان در هیئت‌مدیره	Gender	۱,۰۳	۱,۰۳	۱,۰۳
اندازه شرکت	Size	۱,۱۴	۱,۱۴	۱,۱۴
استقلال هیئت‌مدیره	Blnd	۱,۰۴	۱,۰۴	۱,۰۴
اهرم مالی	Lev	۱,۶۰	۱,۶۰	۱,۶۰
سودآوری	prof	۱,۸۰	۱,۸۰	۱,۸۰
سرمایه‌گذاران نهادی	Instit	۱,۰۹	۱,۰۹	۱,۰۹
ارزش بازار به ارزش دفتری	MB	۱,۱۴	۱,۱۴	۱,۱۴
اندازه مؤسسه حسابرسی	AuditS	۱,۰۹	۱,۰۹	۱,۰۹
نتیجه آزمون		عدم وجود هم خطی		

همان‌طور که در نتایج آزمون هم خطی (جدول ۹) مشاهده می‌شود، مقادیر عامل تورم واریانس کمتر از عدد ۱۰ است که بیانگر عدم وجود هم خطی است.

تخمین نهایی مربوط به فرضیه‌های پژوهش

نتیجه آزمون فرضیه اول

فرضیه اول: بین حضور زنان در هیئت‌مدیره و قابلیت اتکا (بیان صادقانه) رابطه معنادار وجود دارد.

مدل رگرسیونی برای فرضیه اول پژوهش

$$HonExp_{it} = \beta_0 + \beta_1 Gender_{it} + \beta_6 MB_{it}$$

جدول ۱۰. نتیجه آزمون فرضیه اول

متغیر وابسته: بیان صادقانه				
متغیر	نماد	ضرایب	خطای استاندارد	آماره z
حضور زنان در هیئت‌مدیره	Gender	۰,۰۱۶	۰,۰۰۵	۲,۹۳
اندازه شرکت	Size	۰,۰۰۰۷	۰,۰۰۱	۰,۵۳۶
اهرم مالی	Lev	-۰,۰۳۷	۰,۰۰۹	-۴,۱۲
سودآوری	prof	-۰,۰۴۹	۰,۰۱۶	-۳,۰۷
سرمایه‌گذاران نهادی	Instit	۰,۲۳۲	۰,۰۰۸	۳,۸۷
ارزش بازار به ارزش دفتری	MB	-۰,۰۲۲	۰,۰۰۰	-۲۳,۸۴
استقلال هیئت‌مدیره	Blnd	۰,۰۱۵	۰,۰۰۸	۱,۸۶
اندازه مؤسسه حسابرسی	AuditS	۰,۰۰۰۳	۰,۰۰۳	۰,۱۱
عرض از مبدأ		-۰,۰۲۵	۰,۰۱۸	-۱,۳۹
سایر آماره‌های اطلاعاتی				
				۱۷۸,۶۴
آماره والد				۰,۰۰۰
سطح معناداری (Prob.) والد				۲۶ درصد
ضریب تعیین				

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۱۰ نشان می‌دهد که حضور زن در هیئت‌مدیره با ضریب مثبت ۰/۰۱۶۱ و سطح معناداری (۰/۰۰۳) تأثیر معناداری بر قابلیت اتکا (بیان صادقانه) اطلاعات دارد. در نتیجه، فرضیه اول پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان بیان کرد که بین حضور زنان در هیئت‌مدیره و قابلیت اتکا (بیان صادقانه) رابطه وجود دارد. این نتیجه با مبانی نظری پژوهش سازگاری دارد. بدین صورت که حضور زن با توجه به خصوصیات اخلاقی و تنوع جنسیتی حاکم بر هیئت‌مدیره به قابلیت اتکای صورت‌های مالی کمک می‌کند.

از بین متغیرهای کنترلی ارزش بازار رابطه معنادار و غیرمستقیم با قابلیت اتکای صورت‌های مالی دارد که نشان‌دهنده این است شرکت‌هایی که ارزش بالاتری دارند از نظر کیفیت اطلاعات و قابلیت اتکا بودن در مرتبه پایین‌تری قرار می‌گیرند. نسبت سرمایه‌گذاران نهادی رابطه مستقیم و معناداری با قابلیت اتکای صورت‌های مالی دارد که نشان‌دهنده نقش حاکمیت شرکتی قوی بر قابلیت اتکا و بیان صادقانه شرکت‌های بورسی است. سودآوری شرکت تأثیر معنادار و منفی بر قابلیت اتکا دارد و شرکت‌هایی که سود خالص بالاتری نسبت به دارایی‌ها دارند، کیفیت اطلاعات پایین‌تری از بعد بیان صادقانه داشته‌اند و اهرم مالی که نشان‌دهنده ریسک مالی است، رابطه معکوسی با بیان صادقانه در صورت‌های مالی دارند. بدین معنا که افزایش ریسک مالی مانع افشای اطلاعات باکیفیت از منظر قابلیت مقایسه شدن نیست. آماره آزمون والد ۱۷۸/۶۴ و سطح معناداری آن ۰/۰۰۰ است که نشان‌دهنده اعتبار کافی مدل برازش شده است. طبق نتایج نگاره ۱۰، مقدار آماره ضریب مک‌فادن برابر با ۰/۲۶ است که این یعنی متغیرهای توضیحی ۲۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهد.

نتیجه آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم: بین حضور زنان در هیئت‌مدیره و به‌موقع بودن اطلاعات رابطه وجود دارد.

مدل رگرسیونی برای فرضیه دوم پژوهش

$$OnTime_{it} = \beta_0 + \beta_1 Gender_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 Lev_{it} + \beta_4 prof_{it} + \beta_5 Instit_{it} + \beta_6 MB_{it} + \beta_7 BInd_{it} + \beta_8 AuditS_{it} + \varepsilon_{it}$$

جدول ۱۱. نتیجه آزمون فرضیه دوم

متغیر وابسته: به موقع بودن اطلاعات					
متغیر	نماد	ضرایب	خطای استاندارد	آماره z	سطح معناداری
حضور زنان در هیئت مدیره	Gender	۰/۱۲۸	۰/۰۳۲	۳/۹۱	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	Size	-۰/۰۳۴۳	۰/۰۰۷	-۴/۶۴	۰/۰۰۰
اهرم مالی	Lev	۰/۰۷۶	۰/۰۴۷	۱/۶۳	۰/۱۰۴
سودآوری	prof	۰/۴۹۲	۰/۰۸۹	۵/۵۱	۰/۰۰۰
سرمایه گذاران نهادی	Instit	۰/۶۸۴	۰/۰۵۷	۱۱/۸۶	۰/۰۰۰
ارزش بازار به ارزش دفتری	MB	-۰/۰۱۵	۰/۰۰۷	-۲/۱۰	۰/۰۳۵
استقلال هیئت مدیره	BInd	۰/۲۰۳	۰/۰۵۱	۳/۹۳	۰/۰۰۰
اندازه مؤسسه حسابرسی	AuditS	-۰/۰۹۰	۰/۰۲۳	-۳/۹۲	۰/۰۰۰
عرض از مبدأ		-۴/۴۶۷	۰/۱۰۶	-۴۱/۸۸	۰/۰۰۰
سایر آماره‌های اطلاعاتی					
				۲۱۹/۰۸	آماره والد
				۰/۰۰۰۰	سطح معناداری (Prob) والد
				۱۶ درصد	ضریب تعیین

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۱۱ نشان می‌دهد حضور زن در هیئت مدیره با ضریب مثبت ۰/۱۲۸ با سطح معناداری (۰/۰۰۰) تأثیر معناداری بر به موقع بودن اطلاعات دارد؛ در نتیجه فرضیه دوم پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان بیان کرد که بین حضور زنان در هیئت مدیره و به موقع بودن اطلاعات رابطه وجود دارد. نتیجه این فرضیه مطابق با مبانی نظری است، زیرا حضور زن در ترکیب هیئت مدیره کیفیت اطلاعات را افزایش می‌دهد. این فرضیه نشان داد که کیفیت اطلاعات از منظر به موقع بودن اطلاعات تحت تأثیر تنوع جنسیتی در هیئت مدیره است. از بین متغیرهای کنترل ارزش بازار تأثیر معنادار و معکوس بر به موقع بودن اطلاعات مالی دارد؛ یعنی شرکت‌هایی که ارزش بالاتری دارند در افشای به موقع اطلاعات رتبه پایین تری دارند. نسبت سرمایه گذاران نهادی و استقلال هیئت مدیره بر به موقع بودن اطلاعات مالی تأثیر معنادار و مستقیم دارد که در تفسیر آن می‌توان بیان کرد حاکمیت شرکتی قوی، کیفیت اطلاعات را افزایش می‌دهد. سودآوری و اهرم مالی تأثیر مستقیم و معنادار بر به موقع بودن اطلاعات دارد که نشان دهنده این است که شرکت‌ها با نسبت سودآوری بالاتر و همچنین نسبت بدهی بالاتر، کیفیت اطلاعات از منظر به موقع بودن اطلاعات بالاتری خواهند داشت و اندازه شرکت، اندازه مؤسسه حسابرسی تأثیر معکوس بر به موقع بودن اطلاعات دارد. بدین معنا که مؤسسات با کیفیت حسابرسی سبب افزایش کیفیت اطلاعات نخواهند شد. آماره آزمون والد ۲۱۹/۰۸ و سطح معناداری آن ۰/۰۰۰ نشان دهنده اعتبار کافی مدل برازش شده است. نتایج نگاره ۱۱ نشان می‌دهد مقدار آماره ضریب مک‌فادن برابر با ۰/۱۶ است؛ یعنی متغیرهای توضیحی ۱۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهد.

نتیجه آزمون فرضیه سوم

فرضیه سوم: بین حضور زنان در هیئت‌مدیره و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رابطه وجود دارد.

مدل رگرسیونی برای فرضیه سوم پژوهش

$$Comp_{it} = \beta_0 + \beta_1 Gender_{it} + \beta_6 MB_{it}$$

جدول ۱۲. نتیجه آزمون فرضیه سوم

متغیر وابسته: قابلیت مقایسه					
متغیر	نماد	ضرایب	خطای استاندارد	آماره z	سطح معناداری
حضور زنان در هیئت‌مدیره	Gender	۰/۰۱۹۴	۰/۰۰۷	۲/۶۷	۰/۰۰۸
اندازه شرکت	Size	-۰/۰۰۱۴	۰/۰۰۱	-۱/۳۷	۰/۱۷۱
اهرم مالی	Lev	۰/۰۰۳۹	۰/۰۰۹	۰/۴۰	۰/۶۹۲
سودآوری	prof	۰/۰۳۴۲	۰/۰۱۶	۲/۰۸	۰/۰۳۸
سرمایه‌گذاران نهادی	Instit	-۰/۰۰۸۹	۰/۰۱۰	-۰/۸۵	۰/۳۹۴
ارزش بازار به ارزش دفتری	MB	-۰/۰۰۴۰	۰/۰۰۱	-۳/۸۹	۰/۰۰۰
استقلال هیئت‌مدیره	BInd	۰/۰۰۵۳	۰/۰۱۰	۰/۵۲	۰/۶۰۳
اندازه مؤسسه حسابرسی	AuditS	۰/۰۱۱۶	۰/۰۰۳	۲/۹۱	۰/۰۰۴
عرض از مبدأ		-۰/۰۲۶۰	۰/۰۲۰۲	-۱/۲۹	۰/۱۹۸
سایر آماره‌های اطلاعاتی					
آماره والد		۴۵/۲۹			
سطح معناداری (Prob) والد		۰/۰۰۰۰			
ضریب تعیین		۲۳ درصد			

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۱۱ نشان می‌دهد که حضور زن در هیئت‌مدیره با ضریب مثبت ۰/۰۱۹۴ با سطح معناداری ۰/۰۰۰ تأثیر معناداری بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی دارد. در نتیجه، فرضیه سوم پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان بیان کرد که بین حضور زنان در هیئت‌مدیره و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رابطه وجود دارد. این نتیجه نشان داد که تنوع جنسیتی مناسب در ترکیب هیئت‌مدیره و حضور زن در ترکیب اعضای هیئت‌مدیره، همان‌طور که انتظار می‌رفت، به افزایش قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و کیفیت اطلاعات مالی کمک می‌کند. از بین متغیرهای کنترل ارزش بازار شرکت تأثیر معنادار و معکوس بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی دارد و سودآوری و اندازه مؤسسه حسابرسی تأثیر معنادار و مستقیم بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی دارد. بنابراین، می‌توان بیان کرد شرکت‌هایی با نسبت سود خالص بالاتر به دارایی‌ها و همچنین شرکت‌هایی که مؤسسه حسابرسی با کیفیت به‌عنوان حسابرسان آن مؤسسه انتخاب می‌شوند، قابلیت مقایسه

صورت‌های مالی را که جزئی از کیفیت اطلاعات است در سطح بالاتری دارند. آماره آزمون والد ۴۵/۲۹ و سطح معناداری آن ۰/۰۰۰ که نشان‌دهنده اعتبار کافی مدل برازش شده است. نتایج نگاره ۱۲ نشان می‌دهد مقدار آماره ضریب مک‌فادن برابر با ۰/۲۳ است؛ یعنی متغیرهای توضیحی ۲۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهد.

نتیجه‌گیری

تنوع جنسیت بخشی از مفهوم گسترده‌تر تنوع هیئت‌مدیره است. مفهوم تنوع هیئت‌مدیره پیشنهاد می‌کند هیئت‌مدیره باید منعکس‌کننده ساختار جامعه باشد و به‌گونه‌ای مناسب جنسیت، قومیت و سوابق حرفه‌ای را نشان دهد. از طرف دیگر، هیئت‌مدیره‌ها نیز مشتاق به داشتن ترکیبی مناسب در جهت بررسی موضوعات از ابعاد متفاوت هستند. بسیاری از محققان معتقدند افزایش تنوع جنسیتی هیئت‌مدیره به ایجاد حاکمیت و هیئت‌مدیره بهتر منجر شده و بهره‌برداری از حوزه وسیع‌تر استعدادها را در پی خواهد داشت (Singh, V., & Vinnicombe, 2004). هدف این مقاله بررسی نقش زن در هیئت‌مدیره و تأثیر آن بر کیفیت اطلاعات بازار سرمایه است. این پژوهش برای ۱۲۵ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد وجود زن در ساختار مدیریت شرکت‌های بورسی موجب افزایش کیفیت اطلاعات شرکت‌های بورسی شده است. بدین شکل که حضور زن بین اعضای هیئت‌مدیره تأثیر مستقیم و معناداری بر بیان صادقانه گزارش‌های مالی دارد. زنان در ترکیب هیئت‌مدیره قانون‌مندترند و نسبت به صداقت در گزارشگری مالی که در کیفیت اطلاعات نشان داده می‌شود حساسیت بالاتری دارند. زنان هیئت‌مدیره دارای برخی مهارت‌های مدیریتی بالاتر از قبیل آشنایی با مسائل قانونی، منابع انسانی، ارتباطات و روابط عمومی در مقایسه با مردان هستند و دقت نظر بیشتری نسبت به ایفای صحیح امور دارند؛ در نتیجه، حضور زنان سطح دست‌کاری اقلام تعهدی را کاهش می‌دهد و به ارائه صادقانه اطلاعات مالی منجر می‌شود. این یافته‌ها با نتایج شریفی‌عارفی و همکاران (۱۳۹۸)، کاظمی‌علوم و همکاران (۱۳۹۸) و Gul, Ferdinand A, et al (2018) سازگار است. همچنین، یافته‌ها نشان داد حضور زنان در هیئت‌مدیره باعث ارائه به‌موقع بودن گزارش‌های مالی می‌شود. زنان نسبت به رعایت قوانین و مقررات دقت عمل بیشتری دارند و رفتارهای اخلاقی بیشتری نسبت به مردان دارند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد حضور مدیران زن در هیئت‌مدیره بر بهبود کیفیت اطلاعات مالی تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌موقع بودن اطلاعات یکی از مؤلفه‌های ارتقاءدهنده بیان صادقانه اطلاعات است. لذا هرچه اطلاعات به‌موقع باشند، کیفیت اطلاعات نیز بهبود می‌یابد. بر این اساس، به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی از جمله تحلیل‌گران مالی و سرمایه‌گذاران توصیه می‌شود در تجزیه و تحلیل اطلاعات به حضور زنان در

هیئت‌مدیره دقت کنند، زیرا حضور زنان به ارائه به‌موقع اطلاعات و افزایش سطح کیفیت اطلاعات مالی منجر می‌شود. معمولاً اطلاعاتی که دیرتر به بازار سرمایه ارسال می‌شود، به‌احتمال زیاد، از کیفیت پایینی دارند. همچنین، نتایج حاکی از تأثیر مثبت حضور زنان بر قابلیت مقایسه اطلاعات مالی است. براساس یافته‌های پژوهش، حضور زنان در هیئت‌مدیران بعد نظارتی هیئت‌مدیره را تقویت می‌کند و به ارائه اطلاعات قابل‌مقایسه و کاهش برخی رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران منجر می‌شود. اطلاعات حسابداری قابل‌مقایسه هزینه جمع‌آوری و پردازش اطلاعات را برای سرمایه‌گذاران و نهادهای قانونی کاهش می‌دهد و آنان را قادر می‌سازد با مقایسه اطلاعات مالی شرکت موردنظر با سایر شرکت‌های مشابه، دست‌کاری ارقام حسابداری و اقلام تعهدی شرکت توسط مدیران را بهتر شناسایی کنند. لذا با افزایش قابلیت مقایسه صورت‌های مالی شرکت‌ها، مدیران انگیزه کمتری برای اعمال مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی اختیاری خواهند داشت (کیا و صفری‌گرایی ۱۳۹۶). بررسی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران حاکی از حضور کم‌رنگ زنان در ساختار هیئت‌مدیره شرکت‌های ایرانی است. ضمن آنکه در شرکت‌های مزبور فقط یک عضو زن در هیئت‌مدیره وجود داشته است. در نتیجه، با توجه به نتایج پژوهش به تصمیم‌گیران بورس اوراق بهادار تهران توصیه می‌شود با وضع قوانین و مقرراتی باعث حضور مؤثرتر زنان متخصص در هیئت‌مدیره شرکت‌ها شوند تا با توجه به ویژگی‌های شخصیتی بانوان و همچنین اتکا به تخصص مدیریت و مالی آن‌ها تصمیم‌های مؤثرتری در بهبود کیفیت اطلاعات شرکت گرفته شود. با توجه به اینکه اخلاق‌مداری و ریسک‌گریزی زنان به بهبود ویژگی‌های کیفیت اطلاعات مالی و ارتقای قابلیت اتکا صورت‌های مالی منجر می‌شود، حضور زنان در ساختار مدیریتی شرکت می‌تواند به‌منزله یکی از ارکان راهبردی شرکتی از سوی تحلیل‌گران مالی در نظر گرفته شود که به وظیفه‌گرایی و بهبود کنترل و نظارت‌شده و افزایش کیفیت اطلاعات مالی منجر می‌شود. به پژوهشگران آتی توصیه می‌شود واکنش بازار سهام به حضور زنان در هیئت‌مدیره را از نظر حجم معاملات، بازدهی سهام و کسب بازده غیرعادی سهام تحلیل و بررسی کنند.

منابع

- امیرآزاد، میرحافظ؛ برادران حسن‌زاده، رسول؛ محمدی، احمد؛ تقی‌زاده، هوشنگ (۱۳۹۷). «مدل جامع عوامل مؤثر بر کیفیت گزارشگری مالی در ایران به روش نظریه‌پردازی زمینه بنیان»، *پژوهش‌های حسابداری مالی*، س ۱۰، ش ۴، ص ۲۱-۴۲.
- ایمانی‌برندق، محمد؛ عبدی، مصطفی؛ کاظمی‌علوم، مهدی (۱۳۹۶). «بررسی تأثیر تنوع جنسیتی در کمیته حسابرسی بر حق‌الزحمه حسابرسی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران»، *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ش ۳، ص ۳۰۳-۳۲۲.
- بادآورنهدی، یونس؛ بابایی، قادر (۱۳۹۸). «ارتباط قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و ریسک سقوط

- قیمت سهام با تأکید بر نقش عدم تقارن اطلاعاتی»، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، س ۸، ش اول، ص ۱۷۳-۲۰۶.
- بهارمقدم، مهدی؛ جوکار، حسین (۱۳۹۷). «بررسی تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری و عدم اطمینان اطلاعاتی بر تمایلات سرمایه‌گذاران»، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۵، ص ۲۱-۵۰.
- بیابانی، سروش؛ گرکز، منصور (۱۳۹۳). «بررسی رابطه بین حضور مدیران زن در هیئت‌مدیره با عملکرد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران»، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ش ۱۲، ص ۶۳-۷۴.
- پارساییان، علی (۱۳۹۶). «تئوری‌های سازمان»، انتشارات ترمه، تهران.
- ثمره‌سندی، جواد؛ عبادی، فرح‌دخت؛ جباری، حسین (۱۳۹۴). «بررسی تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری بر کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران»، دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری.
- جامعی، رضا؛ نصیری، بهنام (۱۳۹۸). «نقش جنسیت مدیران ارشد شرکت بر محافظه‌کاری شرطی و غیرشرطی با تأکید بر ریسک تجاری و مالی»، پژوهش‌نامه زنان، ش ۴، ص ۱-۲۴.
- خراشادی، محمد؛ مرادی، محمدعلی؛ پایان، علی (۱۳۹۸). «اثر حضور زنان در افزایش اثربخشی کمیته حسابرسی: شواهدی از هزینه‌های نمایندگی و خطر ورشکستگی در بورس اوراق بهادار تهران»، زن در توسعه و سیاست، س ۱۷، ش ۳، ص ۳۶۹-۳۸۸.
- رضائی‌پیشه‌نوئی، یاسر؛ محسنی، خدیجه (۱۳۹۷). «بررسی ارتباط بین حضور زنان در هیئت‌مدیره و ضعف کنترل داخلی، شواهدی از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران»، زن در توسعه و سیاست، س ۱۶، ش ۳، ص ۴۳۹-۴۵۶.
- سپاسی، سحر؛ عبدلی، لیلا (۱۳۹۵). «تأثیرات حضور زنان در هیئت‌مدیره بر ارزش شرکت و عملکرد مالی»، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ش ۲۹، ص ۳۹-۵۸.
- شریفی‌عارفی، علی‌محمد؛ زارع، محمدصادق؛ وفایی، نظامعلی (۱۳۹۸). «بررسی رابطه حضور نماینده زن در هیئت‌مدیره و کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس تهران و ارتباط آن با متغیرهای حسابداری»، فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی، س ۳، ش اول (پیاپی ۷)، ص ۲۱-۳۴.
- شورورزی، محمدرضا؛ نیکومرام، هاشم (۱۳۸۹). «طراحی و تبیین مدلی برای ارزیابی کیفیت سود با استفاده از خصوصیات کیفی مفاهیم نظری گزارشگری مالی در ایران»، تحقیقات حسابداری و حسابرسی (تحقیقات حسابداری)، ش ۷، ص ۱۱۰-۱۲۷.
- عبدی، مصطفی؛ کاظمی‌علوم، مهدی؛ محمدپورزنجانی، مسعود؛ پرویزی، آرزو (۱۳۹۸). «تنوع جنسیتی اعضای کمیته حسابرسی، هیئت‌مدیره و مدیر مالی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت: آزمون نظریه دیگرگزینی»، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، س ۲۶، ش ۴، ص ۵۴۴-۵۶۹.
- کاظمی‌علوم، مهدی؛ ایمانی‌برندقی، محمد و عبدی، مصطفی (۱۳۹۸). «بررسی تأثیر تنوع جنسیتی در هیئت‌مدیره و کمیته حسابرسی بر کیفیت سود»، مجله دانش حسابداری، ش اول، ص ۱۳۷-۱۶۸.
- کردستانی غلام‌رضا؛ رحیمی، مصطفی (۱۳۹۰). «بررسی عوامل تعیین‌کننده انتخاب سطح کیفیت

- گزارشگری مالی و اثرات اقتصادی آن در بازار سرمایه»، *دانش حسابداری مالی*، س ۱۰، ش اول، ص ۶۸-۹۲.
- کیا، علی؛ صفری‌گرایلی، مهدی (۱۳۹۶). قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، مدیریت سود تعهدی و مدیریت واقعی سود، *دانش حسابداری مالی*، س ۴، ش ۲، ص ۱۱۵-۱۳۷.
- نوروزی، محمد؛ آذین‌فر، کاوه؛ عباسی، ابراهیم؛ داداشی، ایمان (۱۳۹۹). «طراحی مدل و ارزیابی نقش تعدیلی توانایی مدیریت بر رابطه بین خوانایی گزارشگری مالی و هزینه نمایندگی»، *پژوهش‌های حسابداری مالی*، س ۱۲، ش اول، ص ۱۸-۱.
- هاشمی‌بهرمان، مریم؛ بنی‌مهد، بهمن (۱۳۹۳). «مدیریت سود و به‌موقع بودن اطلاعات حسابداری»، *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، س ۴، ش ۱۳، ص ۸-۱.
- Bathula, Hanoku. (2008). *Board Characteristics and Firm Performance: Evidence from New Zealand*.
- Campbell, K., & Mi'nguez-Vera, A. (2008). "Gender Diversity in the Boardroom and Firm Financial Performance", *Journal of Business Ethics*, 83(3), PP 435-451.
- De Franco, G., Kothari, S., & Verdi, R. (2011). "The benefits of financial statement comparability", *Journal of Accounting Research*, Vol. 49, No. 4, PP 895-931.
- Dechow, P., Sloan, R. & Sweeney, A. (1995). "Detecting earnings management", *Accounting Review*, 70(2): PP 193-225.
- Fondas, N., & Sasselos, S. (2000). "A Different Voice in the Boardroom: How the Presence of Women Directors Affects Board Influence over Management", *Global Focus*, 12(2), PP 13-22.
- Francis, J., R. Lafond, P. M. O lsson and K. S chipper. (2005). "The Market Pricing of Accruals Quality", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 39, No. 2, PP 295-327.
- Gul, Ferdinand A., Mehdi Khedmati, Edwin KiaYang Lim, and Farshid Navissi. (2018). "Managerial Ability, Financial Distress, and Audit Fees", *Accounting Horizons*: Vol. 32, No. 1, PP 29-51.
- Harris, Oneil, Karl, Bradley, Lawrence, Ericka. (2019). "CEO compensation and earnings management: Does gender really matters?", *Journal of Business Research*, Vol98, PP 1-18
- Herath, S. K., & Albarqi, N. (2017). "Financial Reporting Quality: A Literature Review", *International Journal of Business Management and Commerce*, 2 (2): PP 1-14.
- Huse, M., & Solberg, A. G. (2006). "Gender Related Boardroom Dynamics: How Scandinavian Women Make and Can Make Contributions on Corporate Boards", *Women in Management Review*, 21.
- Ingle, C. B., & Van der Walt, N. T. (2001). "The Strategic Board: The Changing Role of Directors in Developing and Maintaining Corporate Capability", *Corporate Governance: An International Review*, 9(3), 174-185 (2), PP 113-130.
- Jin-hui Luo, Chenchen Peng, Xin Zhang. (2020). "The impact of CFO gender on corporate fraud: Evidence from China", *Pacific-Basin Finance Journal*, Volume 63, October 2020, 101404
- Letendre, L. (2004). "The Dynamics of the Boardroom", *Academy of Management Executive*, 18(1), PP 101-104.

- Milliken, F. J. & Martins, L. L. (1996). "Searching for common threads: Understanding the multiple effects of diversity in organizational groups", *Academy of Management Review*, 21(2), PP 402-433
- Oradi, J., and Izadi, Z, D, J. (2019). "Audit committee gender diversity and financial reporting: evidence from restatements", *Managerial Auditing Journal*, In Press.
- Singh, V., & Vinnicombe, S. (2004). "Why so Few Women Directors in Top UK Boardrooms? Evidence and Theoretical Explanations", *Corporate Governance: An International Review*, 12(4), PP 479-488
- Smith, N., Smith, V., & Verner, M. (2006). "Do Women in Top Management Affect Firm Performance? A Panel Study of 2,500 Danish Firms", *International Journal of Productivity and Performance Management*, 55(5), PP 569-593.
- Srinidhi, Bin, Sun, Ye, Zhang, Hao, Chen, Shiqiang. (2020). "How do female directors improve board governance? A mechanism based on norm changes", *Journal of Contemporary Accounting and Economics*, vol16, PP 1-18.
- Torchiaa, Mariateresa, Calabrò, Andrea, Gabaldon, Patricia, Bogac Kanadli, Sadi. (2018). "Women directors' contribution to organizational innovation: A behavioral approach", *Scandinavian Journal of Management*, vol 34, PP 215-224.
- Usman, M, Farooq, M.U., Zhang, J., Makki, A.M.M., & Khan, M. K. (2019). "Female directors and the cost of debt: Does gender diversity in the boardroom matter to lenders?", *Managerial Auditing Journal*, In Press.
- Wahid, Aida Sijamic. (2019). "The Effects and the Mechanisms of Board Gender Diversity", *Evidence from Financial Manipulation Journal of Business Ethics*, volume 159, PP 705-725.
- Zalata, A. M., Tauringana, V., Tingbani, I. (2018). "Audit committee financial expertise, gender, and earnings management: Does gender of the financial expert matter?", *Journal of International Review of Financial Analysis*, 55, PP 170-183.
- Zelechowski. D. D., & Bilimoria, D. (2004). "Characteristics of Women and Men Corporate Inside Directors in the US", *Corporate Governance: An International Review*, 12(3), PP 337-342.